

Peter Frederik Suhm.

Av

JOH. D. LANDMARK

(Tale på Høitidsdagen 26de februar 1929).

Vi minnes idag den tredje skikkelse av det lærde trekløver i Trondhjem, nemlig historikeren Peter Frederik Suhm. — Mens Gunnerus og Schøning ved fødsel, oppdragelse og miljø var nordmenn, er Suhm ved slekt og fødsel en dansk mann, likesom hans livsgjerning ganske vesentlig inngår i den danske kulturs historiske utvikling.

Suhms hovedverk er hans «Historie af Danmark», som han hadde forberedt fra sitt 20de år. Den rekker inntil år 1400 og utgjør tilsammen omkring 15000 trykksider i 24 bind, hvorav de 17 senere først utkom etter Suhms død. Utgivelsen varte helt til 1828. — Selv hadde han før hovedverket iforutskikket fire innledende bind med særtitelen »Kritisk historie». — Men det er vanskelig å være kritisk i en ukritisk tid. For oss nulevende vil det stille sig således, at hele dette verk erkjennelsesteoretisk bedømt vil synes oss nærmest å tilhøre perioden før syndefallet, dvs en tid da forskeren enda tenker ganske naivt uten principiell bevissthet om forskjellen mellom godt og ondt, mellom sant og falskt. Suhm levde før den historiske erkjennelseskritikk hadde sitt germanske gjennombrudd ved Niebuhr og senere Ranke. Da Suhm døde, var Niebuhr assistent ved Det kongelige Bibliotek i Kjøbenhavn. — Caspar Paludan-Müller sier om Suhms historie: «For os ser jeg ikke, at der er anden brug af dette verk end til kundskab om alt, hvad der om hedenolds personer, sagn og steder har været ment, og ment om igjen, lige indtil Suhms tid. Thi derpaa kan man forlade sig, at dette omtrent fuldstændig vil findes hos ham». — Det kan her blandt oss bemerkes, at i Suhms kontrakt om trykningen er inntatt den bestemmelse, at verket som gave skal tilstilles det norske og det svenske videnskapsselskap.

Suhms stilling i samtiden må forstås ikke bare ut fra hans egen litterære begavelse, men også ved den position han inntok som tilhørende rangadelen. Hans far var admiral, og han selv fra ungdommen hoffjunkere, sluttelig kammerherre. Allikevel

er Suhm etter hele sin åndelige habitus ikke adelens representant, men talsmann for det velhavende borgerskaps liberalisme. Når det kom til stykket, blev han også oppfattet således innen regjeringkretser. Hans sympatier peker langt utover eneveldet. I de dager, da Struensee blev styrtet, ventet Suhm, at han skulde komme til å spille en politisk rolle. Han var delvis innviet i sammensvergelsen. — Juliane Marie hadde ønsket ham til sekretær i statsrådet. Men det blev opgitt. Suhm hadde i stillhet forfattet et eiendommelig utkast til en ny regjeringsform, hvorefter kongen ophever enevelden og innfører en stenderforfatning, men uten særlig representasjon for adelen. Der etableres en slags parlamentarisk realunion mellom de forskjellige riksdeler med tilstrebt likestilling av Danmark, Norge og hertugdømmene. — Suhm leverte selv sitt forslag til Guldberg. Men ved avgjørelsen blev Suhm stillet helt utenfor begivenhetenes gang. Hans liberale regjeringsplan skaffet ham ingen politisk innflytelse. Den stiveste konservatisme blev rådende.

Ved sitt giftermål med Karen Angell hadde Suhm i sin ungdom vært knyttet til Trondhjem, hvor han bodde i 14 år, fra 1751—65. Etter datidens samfunnsforhold er det naturlig så, at når Gunnerus eller Schøning henvender sig til Suhm, skjer det i bevisstheten om rangforordningens avstand mellom dem, gjerne med den pliktskyldigste og allerforbindtligste takksigelse til hans høivelbårenhet og den nådige frue. Dette preg av ceremoniell i ydre omgang har imidlertid ikke hindret, at en umiddelbar sympati har forbundet dem. Suhm passet i datidens Trondhjem. Han fant her nettop det velhavende borgerskaps miljø, hvor han åndelig følte sig hjemme. «Mine meget gode venner, hr. etatsråd Suhm og professor Schøning», sier Gunnerus. Suhm på sin side omtaler biskoppen som meget omgjengelig og jovial. Sitt forhold til Schøning har han nøiere beskrevet: «Jeg saa ham bestandig tvende gange om ugen hos mig, og vare vi da i det mindste sammen fire timer. Denne tid anvendte vi til at lære os indbyrdes det engelske og det italienske sprog, men især at overveie Nordens gamle historie, hvor vi da undersøgte de vanskelige og mørke begivenheder, som deri forekomme». — Når vi i denne forsamling særskilt gjenkaller erindringen om Suhm, er det fortrinsvis nettop for hans virksomhet innenfor den krets, som opprettet Videnskapsselskapet. Her sannes det gamle ord *Tres faciunt collegium*. Hans følelsesmessige innstilling overfor den norske nasjon kommer etter datidens smag til orde hos ham i et dikt «Om Norge», utgitt i 1776. Her sier han:

Hvorvel end fød i andet land
din værd heel godt jeg skjønner.
Din luft, dit mod, din dyd
paa mig har virket saa,
at jeg for norsk mig agter.

Vi skal ikke glemme, at ut av dette miljø gjenopstod kravet om opprettelsen av eget norsk universitet, og Suhm har i sitt tidsskrift «Trondhjemske Samlinger» som den første privatmann offentlig uttalt sig i den retning, nemlig i sin artikkel «Om Videnskaber», 1761. Her heter det: «Intet andet land i Europa er i slettere omstændigheder i henseende til videnskabens fremvækst og udbredelse end vort, da vi ei engang have et universitet. Det er og klart, at vi aldrig kan vente, at de kunne komme i saadant flor hos os som hos andre, saa længe omstændighederne ere saadanne og hvilke som det synes ei lettelig kan forandres». Om denne sak uttaler han sig med overordentlig skarphet i 1771, da Gunnerus var nedkalt til Kjøbenhavn og fremkom med sitt universitetsforslag. Åtte år senere, i 1779, utgav Suhm et dobbelt-oplag av en politisk roman *Euphron*, og her oppstiller han i den ene utgave, som var mere privat, 42 regler for regenten, heriblandt følgende: «Opret en høiskole i dit andet rige, og lad ingen falsk statskunst eller misundelse bringe dig derfra. Begge riger bør have ens rettigheder, og det er din ære og fordel at herske over oplyste folk».

Suhm var som bekjent en av Danmarks største boksamlere. Hans 100,000 bind var et bruksbibliotek og i de senere år tilgjengelig for enhver. Det blev kort før Suhms død innkjøpt av Det kongelige Bibliotek, og herfra blev i 1811 dublettene sendt op til Kristiania, således at store deler av Suhms boksamling utgjør en grunnstamme i vårt universitetsbibliotek.

Det er bekjent, at Suhm bekostet de seks kobberstikk som finnes i Schønings bok om Domkirken utgitt 1762. Hvorledes man i den første tid har bestridt utgivelsen av Selskapets skrifter, derom foreligger ingen opplysninger, såvidt jeg hittil har kunnet se av Selskapets eldste kassabok. Regnskapene vedrører utdelingen av premier og desslike, hvortil også Suhm har ydet tilskudd. Men der kan visst ikke være tvil om, at han har bidratt vesentlig til å dekke omkostningene ved utgivelsen av Selskapets eldste skrifter. Her har han jo forfattet en rekke «Anmerkninger til verdens almindelige historie», dvs kritisk opplysende noter til et av datidens historiske standardverker, opprinnelig utgitt i England av flere forfattere, men fra 1746 i tysk utgave fortsatt gjennom et par menneskealdre. Suhm er nu

også, da han slutter sine anmerkninger til dette vidløftige stoff, heller ikke nådd lenger enn til begivenheter under den annen puniske krig. Langt mere til karakteristikk av ham som historisk forfatter vil man finne i hans avhandling, likeledes i Selskapets skrifter, 1ste—4de bind, med titelen: «Nærværende 18de seculi character». Det er et tilløp til en historiens filosofi, som han her bringer istand, helt ut preget av en sterk kulturoptimisme, således som tidsforholdene og hans eget temperament tilsa ham.

Når man skal karakterisere Suhm som videnskapsmann, skjer det best ved å gjenta disse hans egne ord, som man oftere finner citert: «Sandheden er efter mine tanker saa smuk, saa ædel, det maa være en liden eller en stor sandhed, at ingen møje, ingen bekostning er for stor for at finde denne rene skat».